

ПРОГРАМИ КУРСІВ

I. ПРОГРАМА КУРСУ «МАКРОЕКОНОМІКА»

Тема 1. Макроекономіка як наука

Місце макроекономіки в економічній науці. Об'єкт та предмет макроекономіки. Змішана економічна система як об'єкт макроекономіки. Головні макроекономічні проблеми. Суб'єкти змішаної економіки (домогосподарства, бізнес, держава, зовнішній світ).

Макроекономічні моделі та їх види. Ефективність макроекономічного моделювання.

Макроекономіка та економічна політика. Види макроекономічної політики.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національних рахунків (СНР) як нормативна база макроекономічного рахівництва. Основні методологічні принципи системи національних рахунків. Сектори та рахунки в системі національних рахунків.

Основні показники макроекономічних вимірювань. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Кінцева та проміжна продукція. Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Безподатковий дохід. Валовий національний дохід (ВНД) та валовий наявний національний дохід. Макроекономічні показники на чистій основі.

Номинальні та реальні макроекономічні показники. Постійні та поточні ціни. Номинальний та реальний ВВП. Темпи зростання та приросту ВВП. Індекси цін. Дефлятор ВВП. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Недоліки показника ВВП. Пошуки альтернативи ВВП.

Тема 3. Макроекономічна нестабільність

Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність та структура економічного циклу. Генезис розвитку економічного циклу. Види економічних циклів. Причини циклічних коливань. Індикатори циклічних коливань в економіці.

Зайнятість і безробіття. Повна зайнятість і потенційний рівень виробництва. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Види безробіття. Фактичне, природне та циклічне безробіття. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття.

Тема 4. Сукупний попит і сукупна пропозиція

Макроекономічний кругообіг в умовах ринку. Модель взаємодії між суб'єктами ринку. Аналіз потоків витрат, доходів та продуктів. Роль держави в макроекономічному кругообігу. Умови економічної рівноваги. Вплив зовнішньоекономічної діяльності на макроекономічний кругообіг.

Сукупний попит. Сутність сукупного попиту та його відмінність від індивідуального попиту. Крива сукупного попиту. Цінові фактори сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект імпорتنих закупок. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на криву сукупного попиту.

Сукупна пропозиція. Вплив товарних цін на сукупну пропозицію. Крива сукупної пропозиції залежно від фази економічного циклу. Кейнсіанський, проміжний та класичний відрізки кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції.

Сукупний попит - сукупна пропозиція як модель економічної рівноваги. Рівноважні ціни та рівноважний рівень виробництва. Механізм досягнення рівноваги в економіці на окремих відрізках кривої сукупної пропозиції.

Тема 5. Споживання, заощадження та інвестиції

Споживання та заощадження як функції доходу. Безподатковий дохід як основний фактор споживання та заощадження. Графіки споживання та заощадження. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Необхідні фактори споживання та заощадження: багатство, ціни, очікування, споживча заборгованість, оподаткування. Автономне споживання та заощадження.

Інвестиції та фактори інвестування. Роль фактора часу. Теорія дисконтування. Очікувана норма чистого прибутку та процентна ставка як основні фактори інвестиційного попиту. Номінальна та реальна процентна ставка. Крива сукупного попиту та інвестиції. Зовнішні фактори сукупного попиту та інвестиції.

Тема 6. Сукупні видатки і ВВП

Витратні моделі економічної рівноваги. Метод «витрати - випуск». Графічна модель «витрати - випуск».

Метод «вилучення - ін'єкції» та його графічне відображення. Заплановані та фактичні інвестиції.

Мультиплікативний вплив сукупних витрат на валовий внутрішній продукт. Модель взаємоперетворень витрат і доходів. Сутність простого мультиплікатора витрат. Математична інтерпретація мультиплікатора витрат.

Рівноважний ВВП в умовах неповної та повної зайнятості. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних витрат. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних витрат. Графічні моделі рецесійного та інфляційного розриву.

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції та повна зайнятість ресурсів. Компонента сукупного попиту і рівень витрат, що плануються. Кейнсіанський хрест. Процентна ставка як ціна грошей. Залежність процентної ставки від попиту та пропозиції на грошовому ринку.

Основні змінні і рівняння моделі *IS-LM*. Вивід кривих *IS* і *LM*. Нахил і зсув вищезазначених кривих. Рівновага в моделі *IS-LM*. Відносна ефективність

бюджетно-податкової і кредитно-грошової політики. Взаємозв'язок моделі *IS-LM* і Кейнсіанського хреста. Взаємозв'язок моделей *AD-AS* і *IS-LM*. Вивід кривої сукупного попиту. Економічна політика в моделях *AD-AS* і *IS-LM* при зміні рівня цін.

Тема 8. Фіскальна політика

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика держави та її цілі: короткострокові і довгострокові. Дискреційна і недискреційна (автоматична) фіскальна політика. Вбудовані автоматичні стабілізатори.

Основні інструменти фіскальної політики.

Бюджетна система як центральна ланка фінансової системи: поняття, структура, рівні, принципи, функції, інститути. Державний бюджет: основні статті доходів та витрат. Трансферти, дотації, субвенції, субсидії.

Бюджетний дефіцит і профіцит. Способи регулювання бюджетного дефіциту. Боргове фінансування дефіциту бюджету. Теорія Барро-Рікардо. Державний борг. Структура боргу. Боргова криза. Проблема державного боргу в Україні. Проблема збалансованого державного бюджету. Теорема Т. Хаавельмо.

Варіанти балансування бюджету. Щорічне та циклічне балансування. Концепція функціональних фінансів. Внутрішній і зовнішній державний борг, способи його регулювання. Обслуговування державного боргу.

Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту і державного боргу. Мультиплікатори державних витрат, податків та збалансованого бюджету. Дилема проведення бюджетно-податкової політики: активна або пасивна. «Критика» Р. Лукаса.

Податкова система: сутність, структура, рівні, суб'єкти і об'єкти оподаткування. Принципи, функції, форми і цілі оподаткування. Взаємозв'язок між величиною ставки податків і надходженням коштів у державний бюджет. Крива А. Лаффера.

Тема 9. Монетарна політика

Гроші та їх функції. Грошовий ринок. Грошова пропозиція (грошова маса) та грошові агрегати. Попит на гроші: попит на гроші для угод і попит на гроші як активи. Класична і кейнсіанська теорія попиту на гроші. Грошовий мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку.

Банківська система та грошова пропозиція. Функції комерційних банків, їх зобов'язання та резерви. Норма обов'язкових резервів. Депозитний мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Основні інструменти регулювання грошової маси: операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, регулювання облікової ставки, нормування обов'язкових резервів комерційних банків. Вплив грошово-кредитної політики на рівень національного виробництва. Політика «дешевих» та «дорогих» грошей.

Сутність інфляції. Види інфляції залежно від темпу інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Збалансована та незбалансована інфляція, очікувана

та неочікувана інфляція. Дефляція та стагфляція. Крива Філіпса. Теорії адаптивних та раціональних очікувань.

Наслідки інфляції. Наслідки інфляції попиту та інфляції витрат. Наслідки затяжної інфляції.

Антиінфляційна політика. Основні напрямки антиінфляційної політики: адаптаційна, стимулююча фінансово-кредитна політика, політика доходів та цін, дефляційна зовнішньоекономічна політика.

Тема 10. Економічне зростання

Сутність і фактори економічного зростання. Вимірювання економічного зростання. Економічне зростання і економічний розвиток. Матеріальні фактори економічного зростання. Виробнича функція.

Модель економічного зростання Харрода-Домара. Гранична схильність до заощадження та ефективність капіталовкладень як головні фактори моделі Харрода-Домара. Умови економічного зростання в моделі Харрода-Домара.

Модель економічного зростання Солоу. Фактори економічного зростання в моделі Солоу в довгостроковому та короткостроковому періодах. Продуктивність праці як головна умова економічного зростання. Стійкий рівень капіталоозброєності в моделі Солоу. «Золоте правило» як критерій оптимізації норми заощаджень.

Тема 11. Механізм зовнішньоекономічної діяльності

Необхідність зовнішньої торгівлі. Теорії абсолютних та порівняльних переваг про доцільність зовнішньоекономічної діяльності країни. Теорія зовнішньої політики Хекшера-Оліна. Парадокс Леонт'єва. Теорія М.Портера.

Зовнішньоторговельна політика. Протекціонізм та свобода торгівлі, їх порівняльна характеристика.

Імпортні тарифи і механізм їх дії. Наслідки введення тарифів. Аргументи на користь введення тарифів і контраргументи. Тариф і виробнича субсидія. Експортні субсидії, демпінг і антидемпінгові заходи в торговельній політиці. Компенсаційні мита. Нетарифні обмеження в міжнародній торгівлі. Порівняльний аналіз тарифів і квот на імпорт. Засоби розміщення імпортних ліцензій.

Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка та географія. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародні валютно-фінансові відносини. Міжнародна валютна система, валютні ринки і валютний курс. Чинники формування валютного курсу. Конвертованість валюти. Режими валютного курсу. Державне регулювання валютного курсу. Валютні інтервенції.

Етапи розвитку світової валютної системи. Золотий стандарт. Бреттон-Вудська система. Ямайська система.

Платіжний баланс, його структура та методи регулювання. Міжнародні валютно-фінансові організації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Данилович-Кропивницька М. Л., Стецюк П. І., Тивончук. І. О. Макроекономіка. Навч. посібник. Друге видання, доповнене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 292 с.
2. Кібік О. М., Редіна Є. В., Хаймінова Ю. В., Котлубай В. О., Примаченко І. Ф., Калмикова Н. Ю. Макроекономіка. Мікроекономіка: практикум. Одеса, 2020. 76 с.
3. Макаренко М. І., Семененко Т. О., Петрушенко Ю. М. Макроекономіка : підручник. 2-ге вид., переробл. Суми: Сумський державний університет, 2021. 307 с.
4. Приходько В.П., Шинкар В.А. Макроекономіка: Навч. посібник. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 248 с.
5. Mankiw Gregory N. Macroeconomics. Eleventh edition. N.Y., Worth Publishers, 2022. 1837 p.

II. ПРОГРАМА КУРСУ «СТАТИСТИКА»

Тема 1. Предмет і методологія статистичної науки

Визначення «статистики» як науки. Історія статистики. Вивчення статистикою масових суспільних явищ. Взаємозв'язок статистики з науками, що визначають якісну сутність категорій. Предмет дослідження статистики. Статистична методологія як сукупність загальних правил (принципів) і спеціальних прийомів і методів статистичного дослідження. Теоретична база статистики.

Специфічні методи чисельної характеристики явищ. Основні етапи (стадії) статистичного дослідження: 1) статистичне спостереження; 2) зведення і групування статистичних даних; 3) опрацювання статистичних показників, отриманих при зведенні, і аналіз результатів для одержання обґрунтованих висновків щодо стану досліджуваного явища і закономірностей його розвитку.

Особливості статистичної методології.

Тема 2. Теорія статистичного спостереження

Поняття про статистичне спостереження і його місце в комплексі статистичного дослідження. Зростання ролі інформаційної бази з розвитком ринкових відносин, що формується в результаті статистичного спостереження. Сучасні джерела та носії статистичної інформації, особливості їх використання. Вимоги, що пред'являються до статистичних даних та статистичного спостереження.

Програмно-методологічні й організаційні питання статистичного спостереження. Програма статистичного спостереження і вимоги, що до неї пред'являються. Організаційний план і питання, що в ньому відбиваються. Формуляр статистичного спостереження і його обов'язкові елементи. Ціль

статистичного спостереження. Об'єкт статистичного спостереження, одиниця сукупності, одиниця спостереження. Поняття статистичної ознаки. Кількісні ознаки. Якісні ознаки: альтернативні, з упорядкованими станами, з неупорядкованими станами. Загальні правила, на підставі яких уточнюють і формують ознаки одиниці спостереження. Термін (період) і критичний момент статистичного спостереження. Організаційні форми статистичного спостереження. Статистична звітність і спеціально-організовані статистичні обстеження (переписи, обліки, опитування). Види спостережень за ступенем охоплення первинної сукупності та часом реєстрації фактів. Способи спостереження. Моніторинг соціально-економічних явищ.

Точність статистичного спостереження. Помилки спостереження: реєстрації, репрезентативності. Випадкові й систематичні помилки реєстрації та репрезентативності. Заходи, що сприяють підвищенню точності статистичного спостереження.

Тема 3. Зведення й групування статистичних матеріалів

Поняття про статистичне зведення. Види та аналітичні функції статистичних угруповань. Структурні, типологічні, аналітичні групування. Ряд розподілу як основа угруповань. Види рядів розподілу. Принципи формування груп. Інтервали угруповань. Способи перегруповання даних (вторинні групування).

Статистична таблиця, її підмет і присудок. Характеристика простих, групових та комбінаційних таблиць, що вибираються в залежності від цілі їх побудови. Правила складання таблиць.

Тема 4. Графічний метод

Поняття про статистичні графіки. Аналітичне значення статистичних графіків. Значення графіків в узагальненні статистичної інформації. Основні елементи статистичного графіку: графічний образ, поле графіку, масштабні орієнтири, експлікація графіку.

Класифікація статистичних графіків за способом побудови, за формою графічних образів, за характером завдань, що вирішуються. Розподіл графіків за способом побудови: діаграми та статистичні карти. Діаграми порівняння, динаміки та структурні діаграми. Основні види графіків, що застосовуються в економічно-статистичному аналізі: лінійні, радіальні, стовпчикові, секторні, смугові, квадратні, кругові, фігурні. Фонові та крапкові картограми, картодіаграми.

Тема 5. Теорія статистичних показників

Поняття про статистичний показник. Система статистичних показників. Функції системи статистичних показників. Статистичні показники, подані абсолютними, відносними й середніми величинами. Прості й складні абсолютні величини. Одиниці виміру: натуральні, умовно-натуральні й вартісні.

Відносні статистичні величини, їх види за аналітичною функцією. Форми вираження відносних величин. Особливості розрахунку відносних величин.

Характеристика середньої величини в статистиці. Застосування методу середніх величин у статистичних дослідженнях. Загальна середня та групова середня величина. Функціональна та порядкова (позиційна) середня величина. Умови застосування різних видів середніх величин: середньої арифметичної, середньої гармонійної, середньої геометричної, середньої квадратичної. Мажоритарність середніх величин. Основні види позиційних (порядкових) середніх: мода та медіана. Порядкові характеристики (квантилі) розподілу: квартилі, квінтилі, децилі, перцентилі. їх роль в аналізі закономірностей розподілу.

Тема 6. Аналіз рядів розподілу

Групи факторів, що формують рівень ознаки в досліджуваній сукупності одиниць та обумовлюють наявність розходжень у величині ознаки в окремих одиницях. Поняття про варіацію ознаки. Значення показників варіації ознаки.

Ряди розподілу, сформовані в результаті статистичного групування. Дискретні ряди розподілу. Інтервальні варіаційні ряди розподілу з рівними й нерівними інтервалами. Частота, накопичена частота та частість. Характеристика дискретних рядів за допомогою полігона. Характеристика інтервальних рядів за допомогою гістограми. Застосування узагальнюючих показників варіаційного ряду для аналізу й порівняльної характеристики різних рядів розподілу: показники центру розподілу (центру групування), показники ступеня варіації, показники форми розподілу. Криві розподілу з різними центрами групування й із різною варіацією ознаки.

Абсолютні й відносні характеристики варіації: розмах, середнє лінійне відхилення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.

Види та взаємозв'язок дисперсій. Правило декомпозиції (розкладання) дисперсій як основа дисперсійного аналізу. Порядок визначення внутрішньогрупової, міжгрупової й загальною дисперсії в групованій сукупності, що розділена на групи по факторній ознаці. Кореляційні відношення.

Варіація якісних ознак.

Тема 7. Вибіркове спостереження

Визначення вибіркового спостереження. Вибіркова сукупність. Характеристика етапів вибіркового спостереження. Основні способи формування вибірових сукупностей, що забезпечують репрезентативність вибірових оцінок: систематична, стратифікована й серійна вибірки; багатоступенева й багатофазна вибірки. Велика й мала вибірка. Визначення граничної помилки при проведенні великої й малої вибірок. Визначення мінімально достатнього обсягу вибірки.

Проста випадкова вибірка: повторна й безповторна. Визначення середньої квадратичної помилки простої випадкової повторної й безповторної вибірки. Довірчий інтервал і довірча ймовірність. Визначення граничної помилки вибірки для простої випадкової повторної й безповторної вибірки. Наближені способи оцінки генеральної дисперсії.

Тема 8. Індеси та їх використання в економіко-статистичних дослідженнях

Поняття про економічні індеси. Основні задачі, які вирішуються за допомогою індесів: вимірювання складних явищ за часом, вплив окремих факторів на динаміку складного явища, порівняння з минулим періодом, з іншою територією, з нормативами, планами, прогнозами.

Типи ознак, за якими класифікуються індеси: характер об'єктів, що вивчаються, ступені охоплення елементів сукупності, методи розрахунку загальних індесів.

Розподіл індесів за кількісними та якісними ознаками. Термінологія та символіка індесного методу. Індивідуальні індеси. Загальний індес. Агрегатна форма індесу. Індесний метод аналізу чинників динаміки. Побудова взаємозалежних індесів на прикладі індесів пін фізичного об'єму продукції (або фізичного об'єму товарообігу) і індесу вартості (або товарообігу). Визначення за допомогою індесної системи впливу окремих факторів на формування рівня результативного показника.

Визначення ступеня впливу двох факторів – змін значень показника й змін структури явища – на загальну динаміку середньої. Індес змінного складу, індес фіксованого складу й індес структурних зрушень.

Тема 9. Статистична перевірка гіпотез

Поняття про статистичну гіпотезу. Гіпотези прості та складні, параметричні та непараметричні. Статистичний критерій Основний принцип перевірки гіпотези. Помилки першого та другого роду. Потужність критерію. Критична область, область припустимих значень, границі критичної області. Перевірка гіпотез щодо параметрів розподілу – середньої й частки. Двовибіркові критерії Стьюдента. Роль дисперсійного критерію в аналізі взаємозв'язків. Перевірка гіпотез про закон розподілу, критерії узгодження емпіричного й теоретичного розподілу.

Тема 10. Аналіз рядів динаміки

Поняття про ряди динаміки. Види рядів динаміки. Моментні та інтервальні ряди. Основні правила побудови рядів динаміки. Порівнянність рівнів ряду: у територіальному розрізі, за часом. Методологічні принципи аналізу динамічних рядів. Єдина методологія розрахунку рівнів ряду динаміки. Показники аналізу рядів динаміки. Абсолютний приріст та абсолютне значення одного проценту приросту. Темпи росту та темпи приросту. Середній рівень ряду. Середній темп росту та приросту. Порівняння рядів динаміки.

Методи виявлення основної тенденції зміни рівнів ряду динаміки. Метод укрупнення інтервалів. Метод ковзної середньої. Аналітичне вирівнювання рядів динаміки. Тренд ряду. Метод найменших квадратів. Методи вивчення сезонних коливань. Метод абсолютних різниць. Метод відносних різниць. Визначення індесів сезонності. Комплексний аналіз взаємопов'язаних рядів. Екстраполяція рядів динаміки та прогнозування. Оцінювання точності прогнозів.

Тема 11. Статистичне вивчення взаємозв'язків між кількісними ознаками

Суть та види взаємозв'язків. Актуальність вивчення статистичних закономірностей. Класифікація зв'язків між явищами і їхніми ознаками за ступенем тісноти зв'язків, напрямку й аналітичному вираженню. Функціональні (жорстко детерміновані) і статистичні (стохастично детерміновані) зв'язки. Модель стохастичного зв'язку. Кореляційний зв'язок. Прямі й зворотні зв'язки. Прямолінійні й криволінійні зв'язки. Однофакторні й багатфакторні зв'язки.

Найпростіші методи вивчення статистичних зв'язків. Метод зіставлення двох рядів. Метод аналітичних угруповань.

Таблиця спряженості як інформаційна база вимірювання стохастичного зв'язку. Особливості аналізу таблиць спряженості, коефіцієнти взаємної спряженості, умови їх використання.

Тема 12. Статистичне вивчення взаємозв'язків між якісними ознаками

Категоризовані ознаки. Двохвходові таблиці спряженості. Таблиця «чотирьох полів». Розрахунок Теоретичних частот (частостей). Показники щільності зв'язку між двома ознаками. Коефіцієнти асоціації та контингенції. Коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона та Чупрова. Поняття про рангову кореляцію. Рангові коефіцієнти Фехнера, Спірмена й Кендала. Коефіцієнт конкордації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Єріна А. М. Статистика : підручник. К. : Знання, 2009. 484 с.
2. Корепанов О. С. Методологічні засади статистичного забезпечення управління розвитком «розумних» сталих міст в Україні: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2018. 354 с.
3. Лазебник Ю. О. Методологічні засади статистичного оцінювання якості зайнятості: монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2018. 367 с.
4. Нормативно-правові акти / Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854.
5. Педченко Г. П. Статистика: Навчальний посібник / Мелітополь: Колор Принт, 2018. 266 с.
6. Статистика : методичні вказівки до виконання розрахунково-графічного завдання / Т. Г. Чала, Г. С. Корепанов, О. С. Корепанов та ін. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 120 с.
7. Статистика : навч.-метод. посібн. / О. С. Корепанов, В.М. Соколов, Т. Г. Чала. Х. : Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2014. 151 с.

8. Sukumar Arun. Applied Business Analysis / Arun Sukumar. Lucian Tipi ; Jayne Revill, 2016.

III. ПРОГРАМА КУРСУ «ЕКОНОМІЧНА СТАТИСТИКА»

Тема 1. Теоретико - методологічні основи економічної статистики

Поняття про економічну статистику. Об'єкт і предмет вивчення економічної статистики. Теоретичні основи економічної статистики. Зв'язок економічної статистики з іншими розділами статистики.

Системний підхід економічної статистики до вивчення явищ. Визначення статистичних показників, що входять у систему показників, яка охоплює основні види соціально-економічної діяльності й аспекти соціально-економічного процесу. Вимоги до системи показників економічної статистики. Ієрархічна структура системи показників економічної статистики.

Економічні та соціальні класифікації. Організація економічної статистики. Характеристика основних функцій економічної статистики. Головні задачі економічної статистики в умовах ринкової економіки: систематичний опис і аналіз основних соціально-економічних явищ і процесів, надання повної і достовірної інформації, використання налагодженої системи збору первинних даних.

Тема 2. Статистика демографічних процесів

Населення як об'єкт статистичного вивчення. Завдання статистики населення. Джерела інформації про населення: перепис населення.

Основні категорії населення. Групування населення за ознаками: статтю, віком, соціальною та національною належністю.

Статистичне вивчення природного руху населення: абсолютні та відносні показники народжуваності, смертності та природного приросту. Показники одруження та розлучень.

Поняття міграції населення. Статистичні показники механічного руху населення.

Поточні та перспективні розрахунки чисельності населення

Тема 3. Статистика ринку праці

Завдання статистичного вивчення ринку праці.

Поняття економічно активного населення і аналіз рівня и динаміки безробіття. Коефіцієнти економічної активності населення. Коефіцієнт зайнятості населення. Коефіцієнт безробіття. Економічно неактивне населення. Джерела інформації про зайнятість населення.

Класифікація населення за статусом зайнятості.

Основні задачі статистики трудових ресурсів на сучасному етапі. Поняття і склад трудових ресурсів. Баланс трудових ресурсів.

Статистика трудових конфліктів.

Тема 4. Статистика національного багатства

Поняття національного багатства: загальна концепція та визначення. Завдання статистики національного багатства (НБ). Класифікації та групування, які використовуються при вивченні національного багатства в СНР. Види оцінки національного багатства. Джерела статистики про національне багатство.

Баланс активів і пасивів на початок (кінець) періоду. Зміна вартості активів за період.

Тема 5. Статистика основного капіталу

Статистика осново капіталу (основних засобів). Типова класифікація матеріальних основних засобів. Облік вартості матеріальних основних засобів: повна початкова вартість основних засобів, повна відновлена вартість, залишкова вартість, відновлена вартість за відрахуванням зносу, амортизаційні відрахування.

Схема балансу основних засобів. Коефіцієнти відновлення і вибуття основних засобів, коефіцієнти зносу і придатності, коефіцієнт інтенсивності відновлення основних фондів. Середньорічний розмір основних засобів. Фондовіддача і фондоємність. Показник фондоозброєності.

Тема 6. Статистика оборотних активів

Поняття та статистичне вивчення оборотних активів підприємства, їх класифікація.

Основні завдання статистики оборотних активів (коштів).

Структура оборотних засобів. Кругообіг оборотних засобів. Показники ефективності використання оборотних засобів, методи їх обчислення: коефіцієнт оборотності (число оборотів за період), середня тривалість одного обороту; коефіцієнт закріплення (завантаження) оборотних активів.

Абсолютне та відносне вивільнення оборотних коштів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України
URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Економічна статистика. Підручник. / Мармоза А.Т. К.: ЦУЛ 2017 600 с.
3. Економічна статистика : підручник : у 2 ч. — Ч. 1. Макроекономічна статистика / за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І. Г. Манцурова. К. : КНЕУ, 2013. 325 с.
4. Економічна статистика : навч. посібн. / О. С. Корепанов, Ю. О. Лазебник, О. Ю. Назарова та ін. за ред. В. М. Соболева./ ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Х. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 388 с.
5. Соціально-економічна статистика: Навч.посібник. / Роцик І.А. Рівне: НУВГП, 2010. 338 с.
6. Principles of Statistics. Dr. S.M. Shukla and Dr. S.P. Sahai. URL :

<https://sahityabhawanpublications.com/product/principles-statistics-book-bcom-mp-universities-2>

7. Statistics: An Introduction Using R. Michael J. Crawley (2014). John Wiley & Sons Inc., 354 p.

8. Statistical office of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/home>

IV. ПРОГРАМА КУРСУ «ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ»

Тема 1. Теоретичні основи вивчення підприємницької діяльності

Видатні бізнесмени світу та історія їх успіху. Еволюція відносин власності та новітні форми власності.

Суть, предмет і мета вивчення курсу «Основи підприємництва».

Подібність та відмінність бізнесу та підприємництва. Види бізнесу, підприємництво як різновид бізнесу. Найперспективніші сфери підприємницької діяльності. Власність, її суб'єкти та об'єкти, відносини власності, право власність.

Економічна свобода, або свобода підприємництва.

Свобода підприємництва зазвичай не має тотального характеру. Підприємці діють відповідно до законів і приписів, які з'ясовують все: від охорони здоров'я, охорони праці та навколишнього середовища, мінімальної заробітної плати до форми фінансових звітів. Але не до всіх напрямків підприємництва існує вільний доступ.

Важливою якісною рисою будь-якого сучасного підприємця є здатність гнучке реагування на зміну обставин.

Рушійні сили підприємництва – це необхідність задовольняти як особисті, так і потреби суспільства з метою отримання прибутку.

Тема 2. Основні функції підприємництва. Суб'єкти та основні форми підприємницької діяльності

Підприємство як самостійний суб'єкт господарювання. Господарська діяльність.

Основне завдання функціонування підприємства – це забезпечення потреб суспільства товарами (послугами) відповідного асортименту й належної якості. Суб'єкти підприємницької діяльності.

Види та організаційні форми підприємств (за формами власності) в Україні. Види та організаційні форми підприємств (за способом утворення (заснування) та формування статутного фонду).

Принципи організації підприємницької діяльності. Функції підприємництва.

Ознаки щодо створення та функціонування малих підприємств, які встановлюються відповідно до законодавства України.

Основна функція підприємництва – створення матеріальних благ і прибутку. Розрахунки прибутку, рентабельності виробництва продукції та комерційного розрахунку.

Мета комерційного розрахунку – внаслідок раціонального й економного використання матеріально-сировинних, трудових ресурсів виробництва та конкурентоспроможної продукції забезпечити підприємству самоокупність, прибутковість і самофінансування.

Тема 3. Організація, заснування, функціонування і регулювання підприємницької діяльності в Україні

Загальні умови створення підприємства. Рішення про створення підприємств. Умови, при яких підприємство набуває прав юридичної особи.

Статутний фонд. Його значення для підприємства при формуванні власних основних та оборотних засобів. Розміри статутного фонду. Застосування статутного фонду характеризується через визначення показників використання основних виробничих засобів й оборотних коштів (коефіцієнт оборотності і терміну тривалості одного обороту).

Державна реєстрація підприємства. Документи, які подаються для державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності. Строки державної реєстрації суб'єктів підприємництва за наявності всіх необхідних документів за заявочним принципом. Відкриття або закриття рахунків у банках суб'єктів підприємництва. Порядок скасування державної реєстрації.

Статут підприємства, його затвердження. Зміст статуту підприємства.

Суть відповідальності суб'єктів підприємництва. Обов'язки підприємства. Припинення діяльності підприємства.

Тема 4. Економічні основи підприємництва

Економічна діяльність підприємства. Види економічних показників діяльності підприємства. Система економічних показників діяльності підприємства.

Найважливіші фактори, які визначають реалізацію стратегії максимізації прибутку – це витрати підприємства. Витрати виробництва та витрати обігу. Собівартість продукції та виробничі витрати, що включаються до її складу. Категорії собівартості продукції. Зовнішні витрати (явні) – витрати підприємства на придбання у зовнішніх постачальників необхідних ресурсів; внутрішні витрати (неявні) – витрати, які пов'язані з втраченими можливостями найкращого використання ресурсів підприємства.

Поняття основних засобів (основного капіталу). Класифікація груп основних засобів та мінімально допустимі строки їх корисного використання (амортизації). Методи нарахування амортизації основних засобів.

Поняття оборотних коштів (оборотних активів). Склад матеріальних оборотних коштів (оборотних активів). Склад і структура оборотних коштів у виробництві.

Показники, що характеризують рух та стан *ОЗ*. Показники, що характеризують ефективність використання *ОЗ*.

Показники, що характеризують використання оборотних коштів *Об.З.*

Тема 5. Бізнес-планування в підприємницькій діяльності

Бізнес-план – документ, який містить комплексне обґрунтування стратегії розвитку всіх сфер діяльності підприємства на основі поточного та перспективного планування такої діяльності. Строки, на які складається бізнес-план. Основні функції бізнес-плану. Принципи складання бізнес-плану.

Етапи щодо підготовки бізнес-плану.

Основні структурні елементи бізнес-плану:

- вступна частина, загальна характеристика підприємства,
- опис підприємницької діяльності (бізнесу),
- характеристика товару або послуги,
- виробничий план, план маркетингу,
- організаційний план, оцінка ризику и страхування,
- фінансовий план, юридичний план.

Тема 6. Кадри та оплата праці в підприємницькій діяльності

Персонал підприємства. Склад і структура кадрів на підприємстві. Поняття руху персоналу підприємства.

Обліковий склад робітників підприємства та розподіл облікової кількості працівників на ньому. Групування і класифікації працівників підприємства.

Середньооблікова кількість працівників. Показники руху персоналу підприємств.

Система підготовки кадрів та підвищення кваліфікації. Формування трудового колективу. Поняття трудового договору (контракту) і договору підряду.

Показники ресурсів робочого часу та їх використання. Баланс робочого часу.

Мотивація в бізнесі. Види стимулів до праці. Організація оплати праці в бізнесі. Принципи оплати праці. Форми і системи оплати праці працівників підприємства. Сутність безтарифної системи оплати праці.

Тема 7. Загальна характеристика міжнародного бізнесу

Сутність поняття «міжнародний бізнес». Форми міжнародної підприємницької діяльності.

Багатонаціональні компанії як ключова форма функціонування міжнародного бізнесу. Економічна природа багатонаціональних корпорацій. Цілі багатонаціональних корпорацій. Сучасні трансформації розвитку транснаціональних підприємств.

Види стратегій міжнародних компаній. Сутність стратегій та причини їх вибору. Вибір основних стратегій та їх еволюція. Групи еталонних стратегій розвитку міжнародного бізнесу.

Організаційні аспекти розвитку міжнародних компаній. Сутність поняття «організаційна структура», її види у міжнародному бізнесі. Системи контролю і

стимули в організації. Взаємозв'язок організаційної структури і системи контролю із стратегією міжнародної фірми

Основні правові системи, їх характеристика. Внутрішньокраїнові закони, що впливають на стан міжнародного бізнесу. Способи розв'язування конфліктів у міжнародному бізнесі. Специфіка ринку інтелектуальної власності.

Стратегічні альянси: визначення, переваги, ризики, синергія. Типи стратегічних союзів. Організація діяльності стратегічних альянсів.

Умови конкуренції на світовому ринку як фактор і основа розвитку міжнародного бізнесу. Фінансова централізація, що посилюється. Проблеми та перспективи розвитку міжнародного бізнесу в Україні

Тема 8. Процеси глобалізації та їх вплив на розвиток міжнародного бізнесу

Глобалізація (лат. globus – куля) – це процес зміщення у напрямку створення більш інтегрованої та взаємозалежної світової економіки.

Глобалізація та чинники її впливу на поведінку міжнародних компаній.

Природа, причини та особливості сучасного міжнародного інтеграційного процесу. Інтеграція економік країн у світове господарство як чинник економічного зростання. Інтернаціоналізація господарських відносин і глобалізація світової економіки. Концептуальні засади міжнародної економічної інтеграції. Форми, стадії та механізми міжнародної економічної інтеграції. Економічні наслідки міжнародної інтеграції, їх вплив на міжнародний бізнес. Інтеграційні альянси сучасного світового господарства. Теорії інтернаціоналізації бізнесу.

Глобалізація ринків та виробництва. Міжнародна кооперація і спеціалізація.

Україна в світових інтеграційних процесах. Західноєвропейський вектор інтеграції України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003, чинний з 01.01.2004 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Донець Л.І. Основи підприємництва. URL : http://p-for.com/book_101.html
3. Міжнародний бізнес. Підручник. / за ред. проф. В. А. Вергуна. К.: ВАДЕКС, 2014. 810 с.
4. Міжнародний бізнес. Навчальний посібник / О.М. Файчук, С.В. Сидоренко. К. : НУБіП України, 2016. 236 с.
5. Міжнародний бізнес та біржові ринки. Конспект лекцій / укладачі: Л.Ю. Сагер, Л.О. Сигида. Суми : Сумський державний університет, 2017. 110 с.
6. Основи організації бізнесу. Навчальний посібник / [Мельников А.М.](#) ЦУЛ, 2017. 200 с.
7. Основи підприємництва. Підручник. [Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О., та ін.] ; під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 493 с.

8. Ian McMaster Communication for International Business : The Secrets of Excellent Interpersonal Skills (2013). HarperCollins Publishers, 224 p.

V. ПРОГРАМА КУРСУ «СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ»

Тема 1. Поняття про систему національних рахунків.

Об'єкт і предмет національного рахівництва. Метод національного рахівництва. Історія виникнення й розвитку систем національного рахівництва. Етапи розвитку системи національних рахунків. Процес розширеного відтворення й системи макроекономічного рахівництва.

Тема 2. Основні визначення та концепції у системі національних рахунків.

Інституціональні одиниці. Резидентство інституціональної одиниці. Угруповання по інституціональних секторах. Основні концепції систем макроекономічного рахівництва. Ціни в системі національних рахунків. Поняття результатів економічної діяльності за міжнародною методологією.

Тема 3. Загальні принципи побудови та основні рахунки системи національних рахунків

Система національних рахунків та її склад. Схема національних рахунків. Поточні рахунки. Рахунок товарів та послуг. Рахунок виробництва. Рахунки доходів: рахунок утворення доходів, рахунок розподілу первинних доходів, рахунок вторинного розподілу доходів, рахунок перерозподілу доходу в натурі, рахунки використання доходу. Рахунки нагромадження: рахунок капіталу, фінансовий рахунок.

Тема 4. Система статистичних показників результатів функціонування економіки

Показники виробництва продуктів і послуг. Показники утворення й розподілу доходів. Показники нагромадження й кінцевого використання доходів. Взаємозв'язок між основними показниками СНР.

Тема 5. Методи розрахунку валового внутрішнього продукту

ВВП – центральний показник системи національних рахунків, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності країни. Виробничий метод розрахунку ВВП. Розподільний метод розрахунку ВВП. Метод кінцевого використання. Індекс фізичного обсягу ВВП як індикатор розвитку економіки.

Тема 6. Визначення та класифікація активів у СНР.

Загальна концепція національного багатства. Визначення та класифікація активів в СНР. Основні принципи концепції національного багатства. Міжнародний досвід існуючих підходів до виміру показників національного багатства.

Тема 7. Баланси активів і пасивів

Поняття й економічне значення балансу активів і пасивів. Статистичний аналіз балансу активів і пасивів. Особливості побудови балансу активів і пасивів в Україні

Тема 8. Баланс виробництва й розподілу продуктів і послуг

Сутність методу «витрати – випуск» у викладі В.В. Леонтєва. Таблиці «витрати – випуск» у СНР України. Планування випуску на рівні галузей. Лінійні моделі економіки. Модель Леонтєва «витрати – випуск».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна статистика : навч. посібник / В. М. Соколов, Т. Г. Чала, О. С. Корепанов та ін. ; за ред. В. М. Соколова. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 388 с.
2. Економічна статистика : підручник : у 2 ч. Ч. 1. Макроекономічна статистика / І. Г. Манцуров, А. М. Єріна, О. К. Мазуренко та ін. ; за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І. Г. Манцурова. К. : КНЕУ, 2013. 325 с.
3. Лазебник Ю. О. Методичні вказівки до вивчення курсу «Система національних рахунків» / Ю. О. Лазебник, Т. Г. Чала. Х.: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2017. 68 с.
4. Методологічні положення оновленої версії системи національних рахунків 2008 року. Київ. 2013. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Особливості 6-го видання Керівництва з платіжного балансу і міжнародної інвестиційної позиції (КПБ6). URL : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18799014>
6. Система национальных счетов, 2008. Нью-Йорк, 2012. URL : <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA 2008 Russian.pdf>.
7. Balance of Payments and International Investment Position Manual, Sixth Edition (BPM6) / International Monetary Fund, 2011. URL : <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/bop/2007/bopman6r.pdf>.
8. Coordinated Direct Investment Survey Guide – 2015. Pre-Publication Draft / IMF, 2015. URL : <https://www.imf.org/external/np/sta/pdf/cdisguide.pdf>.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Кожен варіант завдання фахового вступного випробування складається з двох частин:

- 1) теоретичне завдання, яке включає 14 тестів;
- 2) 2 розрахунково-аналітичних завдання.

Вірні відповіді в завданнях фахового вступного випробування підлягають закреслюванню в аркуші відповіді.

Кожен тест теоретичного завдання – закритої форми з множинним вибором (декілька правильних відповідей).

Кожен тест теоретичного завдання оцінюється наступним чином:

1)	повна вірна відповідь
(відмічено всі вірні відповіді та
не вказані невірні відповіді)	–	10 балів
2)	неповна вірна відповідь
(відмічено більше вірних відповідей,
ніж невірних відповідей)	–	7 бали
3)	кількість вказаних вірних відповідей
дорівнює кількості невірних відповідей	–	5 бали
4)	неповна невірна відповідь
(відмічено невірних відповідей більше,
ніж вірних відповідей)	–	2 бали
5)	повністю невірна відповідь
(усі відповіді дано невірно або
не відмічено відповідей по тесту)	–	0 балів

Закреслення всіх варіантів відповідей на тестові питання на Аркуші відповіді не допускається та прирівнюється до 0 балів.

Кожне розрахунково-аналітичне завдання містить одну вірну відповідь, яка оцінюється в 30 балів (у випадку невірної відповіді – 0 балів).

Максимальна можлива сумарна кількість набраних вступником балів за виконання теоретичних та розрахунково-аналітичних завдань складає 200 балів.

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка фахового вступного випробування складає не менше 100 балів.

Голова предметної екзаменаційної комісії

Марина КУДІНОВА

Затверджено на засіданні
приймальної комісії
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
протокол №2 від 15 квітня 2024 року

Відповідальний секретар
приймальної комісії Сергій ЄЛЬЦОВ